

УДК 001.891.573

DOI: 10.33813/2224-1213.28.2022.22

Руснак І. С.

*доктор воєнних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
перший заступник міністра оборони України*

Мірненко В. І.

*доктор технічних наук, професор, заслужений працівник освіти України,
директор, Департамент військової освіти і науки Міністерства оборони України
<https://orcid.org/0000-0002-7484-1035>
Scopus Author ID: 6504003821
mirnenkovi@gmail.com*

Кас'яненко М. В.

*кандидат військових наук, полковник, заступник директора, начальник відділу,
Департамент військової освіти і науки Міністерства оборони України
<https://orcid.org/0000-0002-3749-4441>
Scopus Author ID: 57214126587
Kmw1977@ukr.net*

Оліферук В. М.

*кандидат технічних наук, полковник, начальник науково-дослідного управління
проблем розвитку військової освіти та науки, Центр воєнно-стратегічних
досліджень Національного університету оборони України
імені Івана Черняхівського
<https://orcid.org/0000-0002-0722-7561>
oliferuk211278@gmail.com*

Вітер Д. В.

*доктор філософських наук, старший науковий співробітник, головний науковий
співробітник науково-дослідного управління проблем розвитку військової
освіти та науки, Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного
університету оборони України імені Івана Черняхівського
<https://orcid.org/0000-0002-7330-1280>
vdv_n@ukr.net*

ІННОВАЦІЙНА ВІЙСЬКОВА ОСВІТА: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Метою статті є обґрунтування інноваційної моделі системи військової освіти України.

Методологія дослідження полягає в застосуванні методів аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, прогнозування, а також у використанні системного підходу.

Наукова новизна полягає в тому, що в статті запропоновано інноваційну модель військової освіти як повністю узгоджену систему управління військовою освітою, що розвиває лідерів, які володіють навичками ведення війни, практичного й етичного застосування військової сили.

Висновки. У результаті дослідження доведено, що імплементація та реалізація на практиці запропонованої інноваційної моделі системи військової освіти має можливість забезпечити потреби стейкхолдерів у висококваліфікованих професійних кадрах.

Ключові слова: вища освіта, інституційний розвиток, освіта та підготовка, професійна військова освіта, система військової освіти.

I. Rusnak

*Doctor of military science, professor,
Ministry of defense of Ukraine, First deputy Minister*

V. Mirnenko

*Doctor of technical science, professor,
Ministry of defense of Ukraine,
Director of military education and science department*

M. Kasianenko

*Colonel, PhD (Military science), Ministry of defense of Ukraine,
Deputy Director of military education and science department*

V. Oliferuk

*Colonel, PhD (Technical science), National defense university of Ukraine,
Center for military and strategic researches,
Head of military education and science department*

D. Viter

*Doctor of philosophical science, senior researcher,
National defense university of Ukraine,
Center for military and strategic researches,
Chief researcher of military education and science department*

Innovational military education: state and development prospects

The purpose of the article is Ukraine military education system innovative model substantiation.

The research methodology consists in the application of methods of analysis, synthesis, comparison, generalization, forecasting, as well as in the use of systemic approach.

The scientific novelty is in the innovative model of military education proposed. The model consists of three components: formal (high education), professional military education, and training the officers and military specialists.

Conclusions. The study found that implementation and realization in practice of the proposed innovative model of the military education system makes it possible to provide the needs of stakeholders in highly qualified professional personnel.

Key words: education and training, high education, institutional development, professional military education, system of military education.

Руснак І. С.

*доктор военных наук, профессор,
заслуженный деятель науки и техники Украины,
первый заместитель министра обороны Украины*

Мирненко В. И.

*доктор технических наук, профессор,
заслуженный работник образования Украины, директор,
Департамент военного образования и науки
Министерства обороны Украины*

Касьяненко М. В.

*полковник, кандидат военных наук,
заместитель директора, начальник отдела,
Департамент военного образования и науки
Министерства обороны Украины*

Олиферук В. Н.

*полковник, кандидат технических наук,
начальник научно-исследовательского управления
проблем развития военного образования и науки,
Центр военно-стратегических исследований
Национального университета обороны Украины
имени Ивана Черняховского*

Витер Д. В.

*доктор философских наук, старший научный сотрудник,
главный научный сотрудник научно-исследовательского управления
проблем развития военного образования и науки,
Центр военно-стратегических исследований
Национального университета обороны Украины
имени Ивана Черняховского*

**Иновационное военное образование:
состояние и перспективы развития**

Цель статьи – обосновать инновационную модель системы военного образования Украины.

Методология исследования заключается в применении методов анализа, синтеза, сравнения, обобщения, прогнозирования, а также в использовании системного подхода.

Научная новизна заключается в том, что в статье предложено инновационную модель военного образования как полностью согласованную систему управления военным образованием, которая развивает лидеров, владеющих навыками ведения войны, практического и этического использования военной силы.

Выводы. В результате исследования установлено, что имплементация и реализация на практике предложенной инновационной модели системы военного образования дает возможность обеспечить потребности стейкхолдеров в высококвалифицированных профессиональных кадрах.

Ключевые слова: *высшее образование, институциональное развитие, образование и подготовка, профессиональное военное образование, система военного образования.*

Постановка проблеми. Інтереси національної безпеки та оборони, пов'язані із запобіганням виникненню і розвитку збройних конфліктів на території держави, із забезпеченням її здатності протистояти зовнішній агресії, вимагають від Збройних Сил України (далі – ЗСУ) постійно підтримувати й розширювати свої спроможності, протидіяти

наявним і потенційним загрозам, урахувувати зміни в безпековому, стратегічному й операційному середовищі, завчасно та адекватно реагувати на зміни форм, способів, характеру й основних принципів ведення збройної боротьби. Сучасний розвиток Збройних Сил України, пов'язаний з необхідністю відстоювати територіальну цілісність держави в поєднанні з реалізацією стратегічного курсу на євроатлантичну інтеграцію, суттєво змінив пріоритети будівництва ЗСУ. Зміна форм і способів сучасної збройної боротьби, поступовий перехід ЗСУ на стандарти НАТО потребують формування нових підходів до освіти та підготовки військових фахівців. Наявна модель системи військової освіти не враховує більшості сучасних тенденцій в освіті при підготовці військових фахівців, зменшуючи ефективність імплементації стандартів НАТО. Водночас, застарілі форми здійснення освітньої діяльності чинять опір інноваційному потенціалу професіоналізації військової освіти. З огляду на це, актуальним питанням є впровадження сучасної моделі військової освіти з урахуванням основних потреб і тенденцій будівництва Збройних Сил України, що виникають на шляху євроатлантичної інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемним питанням розвитку військової освіти приділяють увагу багато закордонних і вітчизняних науковців та практиків. Зокрема, у роботах [9–11; 13; 14; 16] досліджено проблеми теоретичного обґрунтування сучасної моделі системи військової освіти, питання стандартизації, імплементації стандартів НАТО у вітчизняну систему військової освіти, визначено стратегічні цілі, пріоритети та шляхи її розвитку, потенціал і можливості забезпечення потреб Збройних Сил України у висококваліфікованих кадрах тощо. У вітчизняних дослідженнях [2–5] порушено питання адаптації зарубіжного досвіду розвитку військової освіти, представленого в державах-членах НАТО, до потреб української системи військової освіти. Проте питання обґрунтування інноваційної моделі військової освіти, яка б адекватно відображала сучасні тенденції будівництва Збройних Сил і створювала умови для забезпечення їх потреб у висококваліфікованих фахівцях, залишається актуальним.

Метою статті є обґрунтування інноваційної моделі системи військової освіти України.

Виклад основного матеріалу. Провідною тенденцією розвитку системи військової освіти в країнах-членах НАТО є її професіоналізація з метою підвищення ефективності підготовки військових фахівців. Досвід країн-членів НАТО свідчить про те, що система підготовки військових фахівців для сил безпеки й оборони має такі особливості: чітко виражена спеціалізація, інтенсивність та короткостроковість освітнього процесу. У підготовці офіцерських кадрів пріоритетними є: практичне спрямування навчання, зорієнтоване на вирішення конкретних практичних завдань; вивчення важливих для безпеки держави предметів в галузі міжнародних відносин; якісний відбір кадрів для сил безпеки та оборони; використання принципу навчання протягом життя. Кардинальні зміни структури системи військової освіти, характерні для більшості країн-членів НАТО, мають на меті побудову сучасної моделі професійної військової освіти, що забезпечує підготовку офіцерів, здатних на практиці вирішувати складні завдання, пов'язані з усім комплексом проблем, що виникають в оперативному середовищі [3].

Варто зауважити, що ефективне вирішення завдань, пов'язаних із забезпеченням інтересів національної безпеки й оборони, не обмежене лише застосуванням збройних сил (далі – ЗС) держави, які є лише одним з елементів системи забезпечення національної безпеки та оборони й мають співпрацювати,

проводити спільні операції та заходи з іншими складовими сил безпеки й оборони. Потрібним є розширення можливостей сумісності не тільки на рівні видів і родів ЗС, але й на рівні міжвидомчої взаємодії та координації. Водночас мають бути створені умови для забезпечення сумісності видів і родів ЗС з підрозділами інших складових сил безпеки та оборони на всіх рівнях, що має на меті отримання якісної переваги як основи успішного застосування військової сили на підґрунті професіоналізації військової освіти, сучасний стан якої характеризується інституційною розгалуженістю, традиційною орієнтацією на фундаментальну підготовку [2; 12]. Це свідчить про нагальність потреби розвитку професійної складової військової освіти, змін у структурі системи військової освіти в безпосередньому зв'язку з вирішенням питань узгодженості процесів здобуття вищої військової освіти, професійного та кар'єрного зростання офіцерів, що є одним з важливих пріоритетів підвищення боєздатності військ (сил), обумовлюючи необхідність трансформації системи військової освіти.

На сьогодні основні напрями трансформації військової освіти в Україні визначені в законодавчій і нормативно-правовій базі, відповідно до якої передумовами для розробки нової системи військової освіти є такі:

1. Розвиток Збройних Сил України за стандартами НАТО, що сприяє досягненню сумісності зі збройними силами провідних держав світу.

2. Створення єдиної уніфікованої системи освіти та підготовки особового складу сил безпеки та оборони з урахуванням досвіду держав-членів НАТО.

3. Необхідність формування ефективної системи професійної військової освіти, інтегрованої в державну систему освіти.

4. Забезпечення централізованої підготовки особового складу сил безпеки оборони оперативного та стратегічного рівнів.

5. Професійна військова освіта як підґрунтя для формування професійної армії – школи лідерства.

6. Реалізація принципу «Освіта впродовж військової кар'єри».

7. Забезпечення якості вищої освіти та професійної військової освіти відповідно до вимог стандарту НАТО Vi-SCD 075-007 «Освіта і підготовка».

8. Упровадження системи акредитації військової освіти у військових закладах вищої освіти згідно з потребами та специфікою сил безпеки та оборони.

Ці напрями визначені з урахуванням євроатлантичних прагнень України й потребують обов'язкового врахування досвіду країн-членів НАТО щодо імплементації сучасної інноваційної моделі військової освіти в практику.

Досвід держав-членів НАТО, зокрема США, вказує на необхідність поєднання формальної і неформальної освіти [7; 8]. Одним з основних питань у цьому аспекті є забезпечення якості військової освіти. Водночас, як свідчить аналіз нормативно-правової бази НАТО з питань організації вищої освіти та професійної військової освіти, система підготовки та освіти НАТО регламентована ієрархією керівних документів – від Політики до Директив [10; 15]. Ці документи є основою для організації і провадження освітньої діяльності в закладах освіти НАТО, національних закладах держав-членів Альянсу та

країн-партнерів. Крім того, керівні документи НАТО у сфері регулювання військової освіти передбачають поєднання освіти й підготовки.

Аналіз свідчить, що освіта та підготовка в закладах освіти НАТО зосереджена на професійній підготовці, тобто проходженні L-курсів [6]. Така підготовка спрямована на набуття офіцерами та військовими фахівцями лише військово-професійних компетентностей, не прив'язаних до функціональних особливостей конкретної посади, але враховує військові звання (рис. 1).

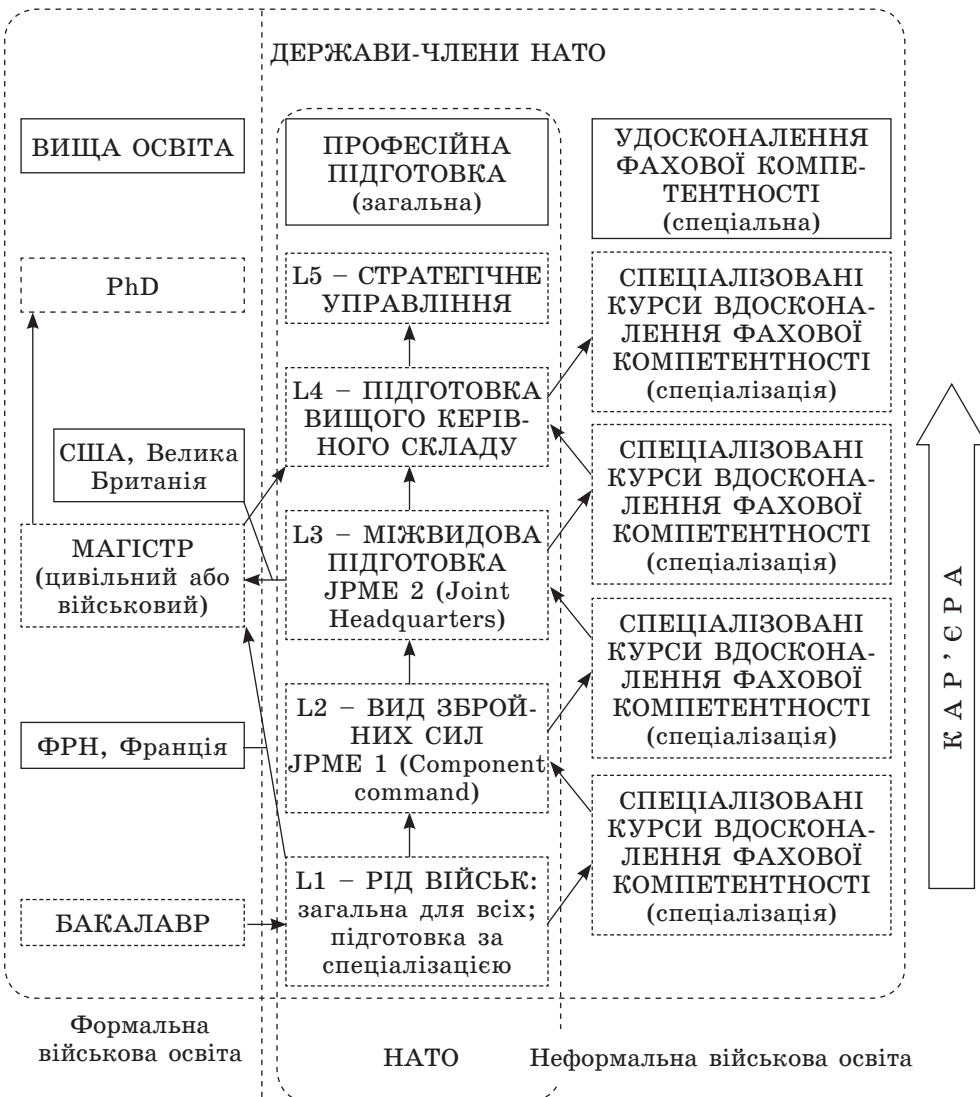

Рис 1. Спрощена схема освіти та підготовки в державах-членах НАТО

Після проходження L-курсів відповідного рівня офіцер набуває компетентностей, які дають йому право обіймати посади офіцера в органах військового управління на рівні командування компоненти

(Component command). Проходження курсу L2 дає можливість обіймати керівну посаду в органах військового управління на рівні командування компоненти (Component command). Проходження курсу L3 дає змогу обіймати керівну посаду офіцера органу військового управління на рівні Об'єднаного міжвидового штабу (Joint Head-quarters). Після проходження курсу L4 офіцер отримує можливість обіймати керівну посаду органу військового управління на рівні Об'єднаного міжвидового штабу (Joint Head-quarters) або офіцера органу військового управління на рівні Вищого штабу союзницьких сил (SHAPE). Окремим етапом кар'єрного зростання є можливість проходження курсу L5 (для генералів, адміралів, державних службовців вищого рівня, керівників сектору безпеки та оборони), розрахованого на забезпечення вищого рівня державно-політичного та військового управління.

Загальним принципом побудови підготовки в навчальних закладах НАТО є охоплення освіти та підготовки, а основними умовами функціонування системи військової освіти, за досвідом держав-членів НАТО, є поєднання формальної і неформальної освіти шляхом інтеграції професійної військової освіти у вищу освіту та зарахування кредитів з неформальної освіти у формальну.

Для розробки перспективної інноваційної моделі системи військової освіти України доцільно взяти за основу систему освіти та підготовки НАТО в межах єдиного комплексу закладів освіти НАТО та національних закладів освіти держав-членів НАТО [13]. Такий підхід повністю вкладається у вимоги чинного національного законодавства, створюючи можливість для проведення необхідних трансформацій системи військової освіти. Так, відповідно до Закону України «Про освіту» визначено такі види освіти: формальна, неформальна й інформальна [1]. У випадку з військовою освітою доцільно зазначити, що формальна освіта охоплює вищу освіту, а неформальна – професійну військову освіту та підвищення кваліфікації. При цьому формальна освіта передбачає досягнення здобувачами визначених стандартами вищої освіти результатів навчання відповідного рівня освіти (першого, другого, третього та наукового) і здобуття кваліфікацій, що визнає держава. Неформальна освіта поділяється на дві підсистеми: професійна військова освіта та підвищення кваліфікації. Фактично професійна військова освіта – це спеціалізована освіта, яку здобувають у неформальній освіті за освітніми програмами з метою набуття відповідних рівнів військової освіти (тактичного, оперативного та стратегічного), удосконалення професійного рівня військового фахівця, набуття фахових компетентностей, що забезпечують виконання службових (бойових) функцій.

За наведеним підходом система військової освіти налічує три функціональні складові: вища освіта, професійна військова освіта та підвищення кваліфікації, які як основні складові формують модель системи військової освіти (рис. 2). Вітчизняні науковці запропонували подібну модель, обґрунтувавши її на теоретичному рівні [6]. З огляду на її високий потенціал щодо практичної реалізації та імплементації основних принципів професійної військової освіти зарубіжних країн, зокрема країн-членів НАТО, у вітчизняну систему військової освіти ми приймаємо запропонований українськими науковцями підхід і модель за основу формування інноваційної моделі системи військової освіти, доповнивши її важливим елементом.

У представленій моделі основним інноваційним елементом є запропонована система професійної військової освіти, що є новітнім у вітчизняній системі військової освіти та створює умови для здобуття вищої освіти, професійної військової освіти на основі принципу навчання протягом життя, забезпечуючи умови для кар'єрного зростання офіцерів та успішного проходження ними служби у військах (силах), органах військового управління тощо.

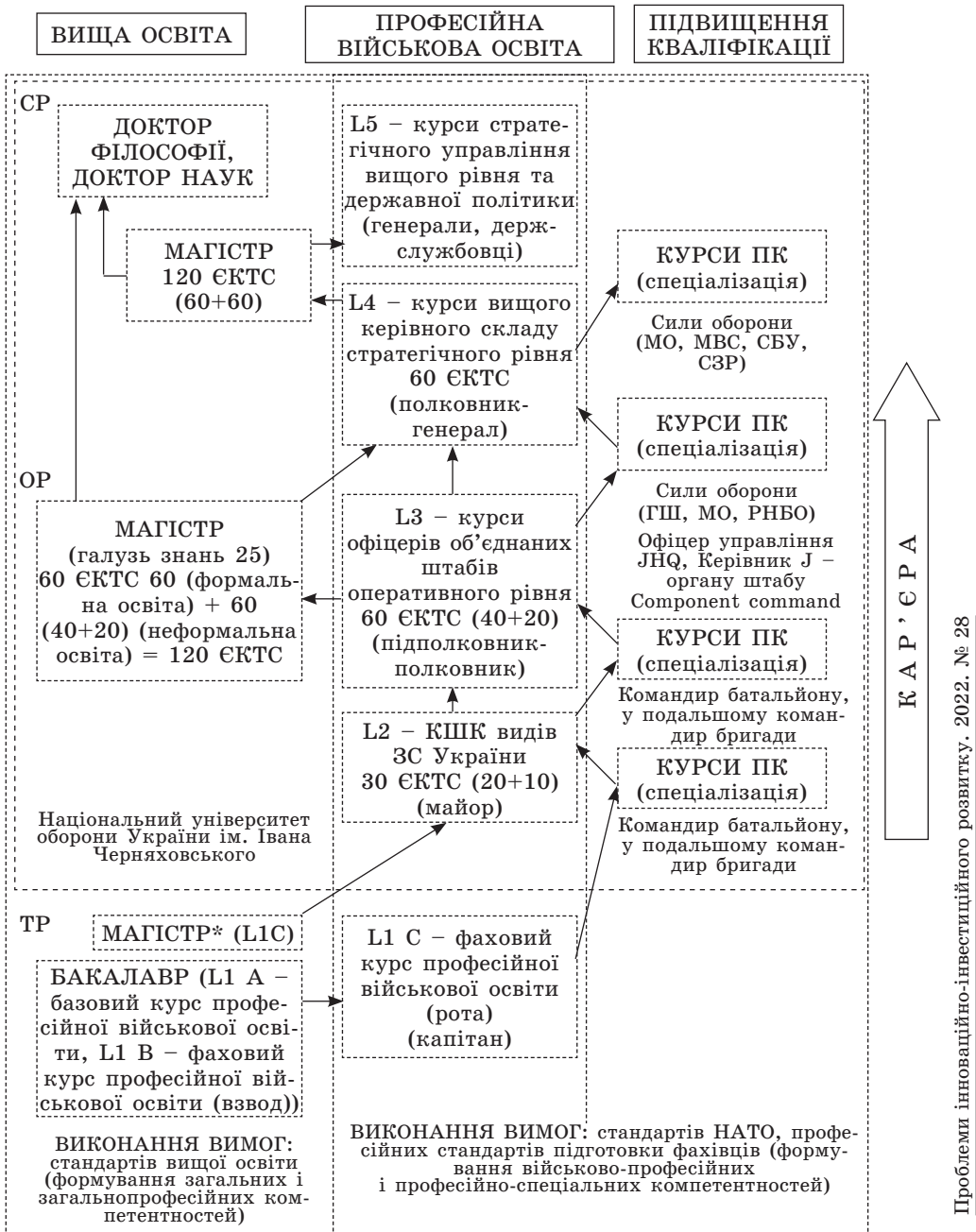

Рис. 2. Модель системи військової освіти та підготовки для офіцерського складу

Під час навчання за освітньо-професійною програмою підготовки бакалавра та магістра за цивільними галузями знань курсанти проходять базовий курс професійної підготовки L1A та L1B. Це дасть змогу випускникові обіймати первинні посади у військових підрозділах (командир взводу, заступник командира роти). Перед призначенням на посаду командира роти офіцер обов'язково повинен пройти фаховий курс професійної освіти L1C (рота) на базі видового ВВНЗ.

У подальшому професійна військова освіта військових фахівців здійснюється на курсах L2, L3, L4, L5, за визначеним інституційним розподілом, який враховує рівень військової освіти ВВНЗ (тактичний, оперативний, стратегічний) та інституційні спроможності щодо забезпечення підготовки фахівців на кожному рівні професійної військової освіти.

Підготовка на курсах L1A, L1B, L1C і L2 має проводитись в об'єднаних групах за видовою належністю Збройних Сил України. Підготовка на курсах L3, L4 та L5 – в об'єднаних групах без видової належності всіх сил безпеки та оборони. Такий підхід дасть змогу сформувавши єдине розуміння щодо планування і ведення об'єднаних операцій.

Слід зауважити, що однією з головних вимог до офіцерів, яких планують призначити на керівні посади в органах військового управління, є здобуття ступеня вищої освіти магістр. Тому доцільно в документі про закінчення курсів L2– L4 вказувати обсяг навчального навантаження в кредитах ЄКТС з метою подальшого їх трансферу в магістерську підготовку як освітні компоненти, що сприяють набуттю здобувачем вищої освіти військово-професійних і професійно-спеціальних компетентностей та досягненню програмних результатів навчання.

Поряд з проходженням курсів L2, L3, L4 з метою забезпечення виконання певних (специфічних) посадових обов'язків здійснюють підготовку офіцерів у системі курсів підвищення кваліфікації різної тривалості [6].

Зауважимо, що принципово важливим у запропонованій моделі системи військової освіти, порівняно з попередніми варіантами, є введення курсів L5. Так, якщо програми професійної військової освіти (далі – ПВО) L4 готують офіцерів до розробки та проведення воєнних операцій, зокрема спільних, під час проходження служби на посадах керівного складу в органах військового управління, то програми ПВО L5 зосереджені на розвитку лідерських якостей генералів / адміралів і державних службовців у сфері міждержавної, міжвідомчої координації та взаємодії, розробці спільних стратегій і операцій у багатонаціональному середовищі, виконанні службових обов'язків на керівних посадах у структурних підрозділах МОУ, ГШ ЗСУ, інших складових сил безпеки та оборони, центральних органах державної влади, до сфери відповідальності яких відносяться питання оборони й безпеки держави.

Фактично запропонована інноваційна модель військової освіти являє собою повністю узгоджену систему управління ВО, що розвиває лідерів, які володіють навичками ведення війни, практичного й етичного застосування військової сили. Система ВО орієнтована на конкретні потреби та завдання функціональної сфери, забезпечуючи постійне підвищення рівня освіти, професійної підготовки та кваліфікації військових фахівців ЗС України, інших складових сил безпеки і оборони, досягнення ними високого рівня операційної сумісності, міжвідомчої взаємодії та координації під час планування і проведення спільних операцій на рівні об'єднаних штабів. Водночас представлена модель

забезпечує розвиток системи ВО, яка б створювала можливості для формування стратегічно мислячих військових фахівців, здатних творчо застосовувати військову силу під час проведення спільних операцій і ведення боротьби в умовах постійних змін операційного середовища з урахуванням загальних тенденцій розвитку системи національної та міжнародної безпеки, змін принципів і методів ведення збройної боротьби.

У цьому контексті доцільно акцентувати на тому, що інноваційний потенціал запропонованої моделі розкривається в можливості розвивати військову освіту як інтегровану до державної системи освіти, яка функціонує на засадах єдиної законодавчої та нормативно-правової бази, стандартах держав-членів НАТО й спрямована на забезпечення здобуття ступенів вищої освіти у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти (ВНП ЗВО), закладах фахової передвищої військової освіти (ЗФПВО), здобуття рівнів військової освіти (тактичного, оперативного, стратегічного), створюючи умови для реалізації принципу безперервного навчання (навчання впродовж життя). Професійна військова освіта постає як складова системи ВО, що забезпечує професійний розвиток офіцерів і військових фахівців, тобто планомірний, прогресивний, такий, що здійснюється упродовж кар'єри, процес освіти, саморозвитку, набуття практичних знань, навичок і вмінь. ПВО являє собою єдине спільне прогресивне освітнє середовище, яке визначає і забезпечує напрям індивідуального розвитку офіцера упродовж служби та кар'єрного зростання на основі принципу безперервного навчання (навчання впродовж життя). Освітнє середовище ПВО структурує та впорядковує розвиток офіцерів для проходження служби на посадах у військах (силах) та в органах військового управління, об'єднуючи в єдиний комплекс ступені вищої освіти та рівні військової освіти так, що кожен з них ґрунтується на результатах навчання, саморозвитку та отриманому досвіді, набутих раніше, розширюючи можливості навчання під час проходження служби та кар'єрного зростання офіцерів шляхом поєднання із системою перепідготовки та підвищення кваліфікації. Освітнє середовище ПВО відображає спрямованість кожного рівня освіти та підготовки (L1–L5) на конкретний рівень ведення бойових дій та війни – тактичний, оперативний, стратегічний. Тому освітнє середовище ПВО на всіх рівнях військової освіти має узгоджуватись з програмами підготовки офіцерів у ЗСУ, визначених згідно з Доктриною підготовки (J7).

Висновки. Проведені дослідження дали змогу визначити переваги запропонованої моделі системи військової освіти, до яких можна віднести: інтегрованість системи військової освіти до державної системи вищої освіти й адаптованість до системи освіти та підготовки держав-членів НАТО; здатність системи військової освіти забезпечити кар'єрне зростання військовослужбовців; можливість взаємовизнання документів закладів освіти НАТО й України; забезпечення сертифікації за стандартами НАТО та акредитації освітніх програм за вимогами Міністерства освіти України; гнучкість, адаптивність системи, резистентність кризам; можливість усунення невідповідності державних нормативних документів, що регулюють і регламентують систему військової освіти та підготовки, нормативним документам системи освіти та підготовки держав-членів НАТО, зокрема, шляхом розроблення політик і доктрин; удосконалення системи нормативно-правового забезпечення розвитку системи військової освіти.

Імплементація та реалізація на практиці запропонованої інноваційної моделі системи військової освіти має можливість забезпечити потреби стейкхолдерів у висококваліфікованих, професійних кадрах, професійні компетентності яких дають змогу виконувати службові обов'язки на посадах у військах (силах), органах військового управління різного рівня, зокрема спільних, за стандартами та процедурами НАТО.

Перспективи подальших досліджень. Імплементація запропонованої моделі військової освіти потребує не тільки обґрунтування теоретичних положень, адаптації сучасних принципів і підходів, які застосовують у країнах-членах НАТО, до вітчизняної практики військового будівництва, невід'ємною частиною якого є військова освіта, але й розроблення практичних рекомендацій щодо стандартизованих документів, що регулюють питання розвитку системи військової освіти за стандартами НАТО, зокрема політик, доктрин, директив тощо. Іншим важливим питанням, що потребує вирішення, є оптимізація системи взаємодії з усіма стейкхолдерами під час підготовки нормативних документів з метою створення єдиного освітнього простору, у якому були б представлені всі складові сектору безпеки та оборони держави.

Список використаних джерел

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 №2145-VIII. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 10.01.2022).
2. Вітер Д., Мітягін О. Професіоналізація військової освіти в Україні: головні напрямки, зміст та перспективи. *Військова освіта*. 2020. №1(41). С. 81–90.
3. Вітер Д., Мітягін О. Стратегічні пріоритети підвищення боєздатності Збройних Сил України в контексті професіоналізації військової освіти: політики і процедури. *Зб. наук. пр. ЦВСД*. 2020. №1(68). С. 133–137.
4. Оліферук В., Вітер Д., Шабатіна Н. Моделювання процесу розвитку військової освіти в Україні: принципи та підходи до стандартизації. *Військова освіта*. 2020. №2(42). С. 223–229.
5. Пунда Ю. Освіта – головна інвестиція в розвиток людського капіталу сектору безпеки і оборони України. *Наука і оборона*. 2018. №1. С. 34–40.
6. Тюрін В., Салій А., Кас'яненко М., Опенько П., Мартинюк О. Обґрунтування моделі підготовки фахівців Повітряних Сил у сучасних умовах. *Наука і оборона*. 2019. №4. С. 20–26.
7. CJCSI 1805.01B 15 May 2015. Enlisted Professional Military Education Policy. Joint Staff, Washington, D.C. 20318. URL: <https://www.jcs.mil> (дата звернення: 10.01.2022).
8. CJCSI 1800.01F. Officer Joint Professional Military Education Policy : Instruction. Chairman of the Joint Chiefs of Staff, 01 December 2018. URL: <https://www.jcs.mil> (дата звернення: 10.01.2022).
9. Johnson-Freese J. The Reform of Military Education: Twenty-Five Years Later. *Orbis : A Journal of World Affairs*. 2012. Vol. 56, №1. P. 135–153.
10. Joint Staff Officer's Guide 2000. JFSC-PUB-1. Norfolk, VA : National Defense University, Joint Forces Staff College, 2000. 456 p.

11. Kelley K., Johnson-Freese J. Getting to the Goal in Professional Military Education. *Orbis : A Journal of World Affairs*. 2014. Vol. 58, №1. Pp. 119–132.
12. Kohn R. First Priorities in Military Professionalism. *Orbis : A Journal of World Affairs*. 2013. Vol. 57, №3. Pp. 380–389.
13. MC 458/3. Education, Training, Exercise and Evaluation Policy, NATO. URL: <https://www.act.nato.int> (дата звернення: 10.01.2022).
14. Professional Military Education. A Cross-Cultural Survey / ed. by Duraid Jalili and Hubert Annen. Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Warszawa, Wien, 2019. 234 p.
15. United States. Chairman of the Joint Chiefs of Staff. Officer Professional Military Education Policy (OPMEP). 01 December 2000. Washington, DC: JCS, 2000. CJCSI 1800.01A. URL: <http://www.au.af.mil> (дата звернення: 10.01.2022).
16. Waggener A. Joint Professional Military Education. A Retrospective of the Skelton Panel. *JFQ*, 2015. 77. Pp. 55–59.

References

1. Verkhovna Rada Ukrainy. (2017) *Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 №2145-VIII*. Available at: www.rada.zakon.gov.ua (accessed 10 January 2022) (in Ukrainian).
2. Viter D., Mityagin O. (2020) Professionalizatsiya viyskovoy osvity v Ukraini: golovni napriamky, zmist ta perspektyvy. *Viyskova osvita*, no. 1(41), pp. 81–90 (in Ukrainian).
3. Viter D., Mityagin O. (2020) Strategichni priorttety pidvystchennya boezdatnosti Zbroynyh Syl Ukrainy v konteksti professionalizatsiy viyskovoy osvity: polityky I procedury. *Zb. nauk. pr. CVSD*, no. 1(68), pp. 133–137 (in Ukrainian).
4. Oliferuk V., Viter D., Schabatyna N. (2020) Modeluvannya procesu rozvytku viyskovoy osvity v Ukraini: pryntsypy ta pidhody do standartyzatsiyi. *Viyskova osvita*, no. 2(42), pp. 223–229 (in Ukrainian).
5. Punda Y. (2018) Osvita – golovna investitsia v rozvutok lyudskogo kapitalu sektoru bezpeky I oborony Ukrainy. *Nauka i oborona*, no. 1, pp. 34–40 (in Ukrainian).
6. Tyurin V., Saliy A., Kasyanenko M., Openko P., Martynuk O. (2019) Obgruntuvannya modeli pidgotovky fahivciv Povitryanyh Syl u suchasnyh umovah. *Nauka i oborona*, no. 4, pp. 20–26 (in Ukrainian).
7. Joint Staff. (2015) CJCSI 1805.01B 15 May 2015. *Enlisted Professional Military Education Policy*. Washington, D.C. 20318. Available at: <https://www.jcs.mil> (accessed 10 January 2022) (in English).
8. CJCSI 1800.01F. (2018) *Officer Joint Professional Military Education Policy : Instruction*. Chairman of the Joint Chiefs of Staff, 01 December 2018. Available at: <https://www.jcs.mil> (accessed 10 January 2022) (in English).
9. Johnson-Freese J. (2012) The Reform of Military Education: Twenty-Five Years Later. *Orbis : A Journal of World Affairs*, vol. 56, no. 1, pp. 135–153 (in English).
10. Joint Staff Officer's Guide 2000. (2000) *JFSC-PUB-1*. Norfolk, VA: National Defense University, Joint Forces Staff College, 456 p. (in English).
11. Kelley K., Johnson-Freese J. (2014) Getting to the Goal in Professional Military Education. *Orbis : A Journal of World Affairs*, vol. 58, no. 1, pp. 119–132 (in English).
12. Kohn R. (2013) First Priorities in Military Professionalism. *Orbis : A Journal of World Affairs*, vol. 57, no. 3, pp. 380–389 (in English).

13. NATO. (2022) MC 458/3. *Education, Training, Exercise and Evaluation Policy*. Available at: <https://www.act.nato.int> (accessed 10 January 2022) (in English).

14. Duraid Jalili, Hubert Annen. (2019) *Professional Military Education : A Cross-Cultural Survey*. Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Warszawa, Wien, 234 p. (in English).

15. United States. (2000) *Chairman of the Joint Chiefs of Staff. Officer Professional Military Education Policy (OPMEP)*. 01 December 2000. Washington, DC: JCS. CJCSI 1800.01A. Available at: <http://www.au.af.mil> (accessed 10 January 2022) (in English).

16. Waggener A. (2015). *Joint Professional Military Education. A Retrospective of the Skelton Panel*. JFQ, 77, pp. 55–59 (in English).